

УДК 342:9(477)

Гріга В.С., Гізун А.І.

Національний авіаційний університет

Аналіз сучасних теорій інформаційно-психологічних впливів в аспекті інформаційного протиборства

Інформація стає дедалі більш важливою у сучасному світі. Даному процесу сприяє глобалізація та перехід до інформаційного суспільства. Саме цей фактор впливає на більш широке застосування інформаційних засобів впливу задля отримання власної вигоди. Найпоширенішими сферами їхнього застосування є військова, політична та економічна. Так, у військовій існує необхідність створення позитивної підтримки населенням дій військовослужбовців, погіршення морально-психологічного стану противника, його дезорганізація, у політичній – це створення підтримки населенням влади, насадження ідеології, а в економічній – отримання переваги над конкуруючою компанією. Одним із основних методів досягнення цього є інформаційно-психологічний вплив.

Інформаційно-психологічний вплив (ІПВ) – це - вплив на свідомість особи і населення з метою внесення змін у їх поведінку та (або) світогляд [1]. Звідси виникає потреба у забезпеченні інформаційно-психологічної безпеки.

Інформаційно-психологічна безпека особи (у вузькому розумінні) - це стан захищеності психіки людини від негативного впливу, який здійснюється шляхом упровадження деструктивної інформації у свідомість і (або) у підсвідомість людини, що призводить до неадекватного сприйняття нею дійсності [2].

Особливо актуальною забезпечення інформаційно-психологічної безпеки в Україні настало у зв'язку з агресією Росії проти України, коли гостро постало питання із підтримки частиною населення територіальної цілісності України, підтримання на високому рівні морального бойового духу військовослужбовців сил АТО.

Застосування інформаційно-психологічного впливу та забезпечення інформаційно-психологічної безпеки неможливе без детального розгляду його теорії та методів реалізації. Тому надалі більш детально це й розглянемо.

Метою даної роботи є аналітичне дослідження основних теоретичних та практичних теорій і моделей інформаційно-психологічного впливу, базових положень концепції інформаційного протиборства та війни.

Шиян А. А. запропонував метод протидії інформаційно-психологічному впливу, згідно якого певні дії можна взагалі ідентифікувати саме як процес інформаційно-психологічного впливу. Метод базується на формуванні адекватної цілі діяльності інформаційного простору.

Південноафриканські науковці Брет Ван Нікерк та МаноджМахарадж дали визначення інформаційній війні як комплекс наступальних і оборонних операцій із використання інформаційних

ресурсів. Визначили, що вона проводиться через зростаючу цінність інформації для людей. Наступальні операції направлені на збільшення цього значення. Оборонні – на потенційні втрати.

Із вищевказаного визначення вони зробили висновок, що використання інформаційної війни є спробою отримати перевагу над конкурентом або противником завдяки використанню власних або блокування інших інформаційних ресурсів. Вони довели, що інформаційна війна може вестися у фізичній, інформаційній і когнітивній області – це показує, що інформаційне протиборство може включати як традиційне фізичне знищення інформаційних ресурсів противника, так і виконання дій, направлених на людський розум.

Ван Нікерк та Махарадж зазначають, що інформаційна війна ведеться проти трьох основних характеристик інформації: цілісності, доступності та конфіденційності. Виходячи з цього ставляться задачі щодо проведення дій:

- порушити та погіршити доступ до інформації, або знищити інформацію;
- перехоплення інформації;
- погіршення інформації шляхом зміни змісту, вставка додаткової «брехливої» інформації, зміна контексту, у якому проглядається інформація і зміна сприйняття її людьми [3].

Дослідження Національної дослідницької ради США вказує на те, що роль інформаційно-психологічного впливу є дуже вагомим під час сучасних конфліктів. Вони вбачають, що вплив, який направлений на соціальні процеси противника базується лише на психології і розглядають 4 напрями: математичні моделі формування переконання у відповідь на передачу повідомлень, переконання мереж, моделі обробки соціальної мережі та транзактивна пам'ять.

Більша частина соціальної роботи по формуванню психології переконань фокусується на тому, як повідомлення впливає на переконання. Розроблено важливі теоретичні поняття щодо цього: теорія підкріплення та теорія обробки інформації. На відміну від них, моделі соціальної мережі переконань зосереджені на тому, що положення індивіда в соціальній мережі та переконання інших членів групи впливають на переконання індивіда. Дані моделі називають моделями соціального впливу [4].

Багаточисельні емпіричні дослідження показали, що установлені переконання важче змінити. Крім цього доведено, що переконання, що засновані на малій кількості інформації менш стійкі до змін. Таким чином давно установлені переконання будуть стійкі до змін у тому ступені, у якому людина має найбільше аргументів для їх підтримання (вірить у них через факти пов'язані із переконанням). Таким чином, дані твердження доводять ідею, що існує від'ємна кореляція між здвигом віри і теперішнього переконання незалежно від змісту повідомлення [4].

Дослідники виявили, що одним із найбільш перспективних підходів до розуміння інформаційної війни на локальному рівні є гібридні моделі, які використовують моделі визначеного інформаційного простору та моделі соціальної мережі. Дана гібридна модель включає в себе організаційні та когнітивні моделі. У даній моделі інформація

зменшується і перетворюється у вузлах та із затримкою через обмеження зв'язку між вузлами. Така модель може об'єднати аналіз соціальних мереж для оцінки аспектів комунікації та ієрархії, із переконанням мереж, для оцінки аспектів індивідуальної обробки інформації. Тобто в них використовують соціальні мережі, для того, щоб зробити переконання мережі динамічними.

Соціальна обробка інформації передбачає введення у дію моделей структурних процесів, які впливають на переконання. Сучасні моделі зазвичай стимулюють процес, за допомогою якого люди взаємодіють з невеликою групою інших. Типова модель виглядає наступним чином:

$$T = Y + AWY + XB + E,$$

де:

Y – представляє собою вектор власної особистості і відношення до друга або віра у певний момент.

X – представляє собою матрицю із екзогенних факторів.

W - вагова матриця, яка взаємодіє або проводить / спричиняє вплив, є постійною.

B – представляє собою вектор розвитку певного інформаційного середовища.

E - вектор (вектори) помилок [4].

Більш конкретно моделі вагомо відрізняються тим, як вони будують матрицю W .

Одне з ключових понять у даній моделі є транзактивна пам'ять, що полягає у здатності груп мати систему пам'яті. Ідея заключається у тому, що знання зберігаються стільки, скільки перебувають у динамічному використанні. Модель Вегнера транзактивної пам'яті заснована на представленні людської пам'яті у вигляді комп'ютерної системи.

Дослідники у багатьох країнах світу широко описали процеси та створили моделі інформаційно-психологічного впливу. Враховуючи, сучасну ситуацію із інформаційного протиборства актуальність даних досліджень буде лише зростати.

Як бачимо наукові розробки із питання інформаційного протиборства є досить поширеними та ґрунтовними. Проте, існує проблема у побудові формальної моделі інформаційно-психологічного впливу. Тому, отримані результати дозволять більш чіткіше визначити власне функцію та процес інформаційно-психологічного впливу. Це допоможе розробити нові кращі або покращити наявні методи захисту від нього, дозволить створити ефективні методи контрдії під час атаки.

Список використаних джерел

1. Історія інформаційно-психологічного протиборства : підруч. / [Я.М.Жарков, Л.Ф.Компанцева, В.В.Остроухов, В.М.Петрик, М.М.Присяжнюк, Є.Д.Скулиш] ; за заг. Ред. д.ю.н., проф., засл. юриста України Є.Д.Скулиша. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. – 212 с.
2. Підручник / [Остроухов В.В., Петрик В.М., Присяжнюк М.М. та ін. ; за заг. ред. Є.Д.Скулиша]. – К. : КНТ, 2010. – 776 с.
3. VanNiekerk, B. &Maharaj, M.S., 2011, 'TheInformationWarfareLifeCycleModel', SA JournalofInformationManagement 13(1), Art. #476, 9 pages.
4. Modeling Humanand Organizational Behavior: Applicationto Military Simulations (1998), 418 pages.